

Agnieszka Poczta-Wajda*, Karolina Pawlak**

**Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, **Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu*

GLOBALNE SKUTKI EWOLUCJI POLITYKI HANDLOWEJ NA RYNKACH ROLNYCH W ROZWIJAJĄCYCH SIĘ KRAJACH AZJATYCKICH

THE GLOBAL IMPACT OF THE EVOLUTION OF TRADE POLICY ON AGRICULTURAL MARKETS IN DEVELOPING ASIAN COUNTRIES

Słowa kluczowe: protekcjonizm w rolnictwie, polityka handlowa, GTAP, mierniki wsparcia

Key words: agricultural protectionism, trade policy, GTAP, support estimates

JEL codes: F13, Q17, Q18

Abstrakt. Sytuacja na rynkach rolnych w krajach azjatyckich, a także przyszłość polityki rolnej i polityki handlowej względem produktów żywnościowych w tych krajach ma istotne znaczenie dla producentów żywności w innych częściach świata, szczególnie z krajów rozwiniętych. Celem artykułu jest zaprezentowanie bieżących trendów w zakresie polityki rolnej w wybranych rozwijających się krajach azjatyckich, z wykorzystaniem mierników wsparcia producentów rolnych publikowanych przez Bank Światowy i OECD, a także zbadanie za pomocą modelu równowagi ogólnej GTAP globalnych skutków ewolucji polityki handlowej w tych krajach, przy założeniu zarówno jej pełnej liberalizacji, jak i wzrostu protekcjonizmu. Badania wskazują, że podniesienie cel na produkty rolne w badanych krajach do maksymalnego dopuszczalnego poziomu doprowadziłoby do obniżenia wartości obrotów handlowych i spadku PKB w innych częściach świata, natomiast pełna redukcja cel byłaby czynnikiem stymulującym handel i korzystnie wpływającym na PKB reszty świata.

Wstęp

Zmieniający się układ sił geopolitycznych na świecie, przejawiający się m.in. coraz większym znaczeniem krajów azjatyckich, stanowi przesłankę do bliższego przyjrzenia się prowadzonej tam polityce gospodarczej, politykom sektorowym i polityce handlowej oraz ich globalnym skutkom. Rynki rolne i polityka rolna w tych krajach stanowią przedmiot szczególnego zainteresowania, ze względu na wyjątkową dynamikę przyrostu popytu na żywność. Warto zauważyć, że w ostatnich dwudziestu latach polityka rolna w krajach rozwijających się zaczęła ewoluować. Wiele z nich zaprzestało opodatkowywania rolników, a część z nich rozpoczęła politykę wspierania producentów rolnych, stosując w tym celu przede wszystkim instrumenty polityki handlowej, głównie cła. Proces ten jest szczególnie widoczny w azjatyckich gospodarkach transformacji, które charakteryzują się wysoką stopą wzrostu gospodarczego.

W literaturze ekonomicznej poświęconej przyszłości rynków rolnych i handlu artykułami rolnymi na świecie, zakłada się pogłębianie procesu liberalizacji polityki rolnej w krajach rozwiniętych, ale niewiele pozycji odnosi się do możliwości zwiększenia protekcjonizmu wobec rynków rolnych w rozwijających się krajach Azji [Orden i in. 2011]. Należy jednak mieć świadomość, że w przyszłości poziom wsparcia dla rolnictwa może w tych krajach wzrosnąć¹. Proces transformacji gospodarczej i dynamicznej industrializacji gospodarek azjatyckich powoduje powiększanie dysparytetu dochodowego pomiędzy rolnikami i osobami pracującymi poza sektorem rolnym. Poczucie niezadowolenia wśród rolników, przy jednoczesnej konieczności zapewniania żywności

¹ Warto zauważyć, że rozwijające się kraje azjatyckie już podejmują działania zmierzające do ograniczenia multilateralnego procesu liberalizacji polityki handlowej w stosunku do rolnictwa, czego wyrazem może być zjednoczenie się w 2006 roku grupy G-20 pod przywództwem Chin i Indii, w celu odrzucenia propozycji WTO w zakresie redukcji barier celnych.

zwiększającej się populacji w miastach, prowadzi do silniejszej presji politycznej i wprowadzenia mechanizmów wspierających producentów rolnych [Honma, Hayami 2009].

Przyszłość polityki rolnej i polityki handlowej względem produktów żywnościowych w rozwijających się krajach azjatyckich ma więc istotne znaczenie dla producentów żywności w innych częściach świata, szczególnie z krajów rozwiniętych. Dlatego też w celu zaprezentowania bieżących trendów w zakresie polityki rolnej w wybranych rozwijających się krajach azjatyckich wykorzystano mierniki wsparcia producentów rolnych publikowane przez Bank Światowy i OECD, a następnie za pomocą modelu równowagi ogólnej GTAP dokonano oceny globalnych skutków ewolucji polityki rolnej w tych krajach, zakładając zarówno jej pełną liberalizację, jak i wzrost protekcjonizmu.

Material i metodyka badań

Badaniami objęto pięć krajów azjatyckich: Chiny, Indie, Bangladesz, Pakistan i Indonezję. Wybór ten podyktowany był faktem, że kraje te zamieszkuje ponad 44% światowej populacji, z czego około połowa zamieszkuje obszary wiejskie i żyje w ubóstwie [World Bank 2016]. Jednocześnie, sektor rolny odgrywa duże znaczenie w tworzeniu PKB tych krajów (ponad 10%). Chiny i Indie charakteryzuje wysoka dynamika wzrostu PKB i popytu na żywność, a prognozy wielu instytucji międzynarodowych wskazują, że Bangladesz, Indonezja i Pakistan wkrótce do nich dołączą. Kraje te są również kluczowymi importerami żywności, a ze względu na przewidywany wzrost gospodarczy i demograficzny, ich zależność od importu żywności może się jeszcze pogłębić.

Analiza współczesnych trendów w poziomie wsparcia rolnictwa w badanych krajach azjatyckich oparta została na dwóch wskaźnikach: NRA (*Nominal Rate of Assistance*) oraz NAC (*Nominal Assistance Coefficient*)². Wskaźnik NRA pokazuje, o ile procent dochód producenta rolnego jest wyższy bądź niższy od tego, który uzyskałby w sytuacji braku interwencji ze strony państwa [Masters, Garcia 2010]. NRA przyjmuje wartość zerową, w warunkach braku interwencji, wartość dodatnią, jeżeli rolnicy są wspierani, wartość ujemną, gdy rolnicy są opodatkowywani. Drugi z wykorzystanych wskaźników wsparcia NAC publikowany jest przez OECD [2016b] w bazie danych pt. *Producer and Consumer Support Estimates Database*³. Wskaźnik NAC liczony jest jako stosunek przychodów brutto producenta rolnego (włączając wsparcie) do przychodów brutto liczonych w cenach światowych. Wartości wyższe niż jeden oznaczają, że producent jest wspierany.

Dla oceny skutków zwiększenia lub ograniczenia protekcjonizmu rolnego w krajach azjatyckich wykorzystano model GTAP (*Global Trade Analysis Project*)⁴. Należy on do grupy multiregionalnych i wielosektorowych policzalnych modeli równowagi ogólnej CGE (*Computable General Equilibrium*), który podobnie jak inne modele tego typu opiera się na walrasowskiej teorii równowagi ogólnej, założeniu doskonałej konkurencji i pełnej informacji. Oznacza to, że dzięki mechanizmowi równoważenia się rynków (poprzez ceny) w modelu osiągnana jest równowaga globalna, jak i równowagi cząstkowe na poszczególnych rynkach.

Symulację przeprowadzono w oparciu o wersję modelu GTAP 9.0. Baza danych dla tego modelu zawiera dane z 2011 roku, jednak należy podkreślić, że poziom ceł stosowanych w

² Wskaźnik wsparcia producentów rolnych NRA dostępny jest w bazie danych Banku Światowego *Estimates of Distortions to Agricultural Incentives 1955-2011* [Anderson, Nelgen 2013] i obejmuje dane na temat wsparcia dla sektora rolnego w 82 krajach świata w latach 1955-2011.

³ Dane dostępne są dla krajów członkowskich tej organizacji oraz kilku wybranych krajów nieczłonkowskich (Brazylia, Kolumbii, Chin, Indonezji, Kazachstanu, Rosji, RPA, Ukrainy i Wietnamu). Kluczową zaletą tej bazy jest fakt, że jest ona corocznie aktualizowana.

⁴ Powstał on w roku 1992 w centrum Global Trade Analysis Uniwersytetu Purdue w USA i obecnie jest jednym z modeli najczęściej stosowanych w analizach potencjalnych efektów zmian polityki rolnej i handlowej, szczególnie w odniesieniu do negocjacji handlowych prowadzonych na forum WTO. Szczegółowy opis modelu GTAP dostępny jest m.in. w pracy Topmas Hertel i Marinos Tsigas [1997] i na oficjalnej stronie modelu <https://www.gtap.agecon.purdue.edu>.

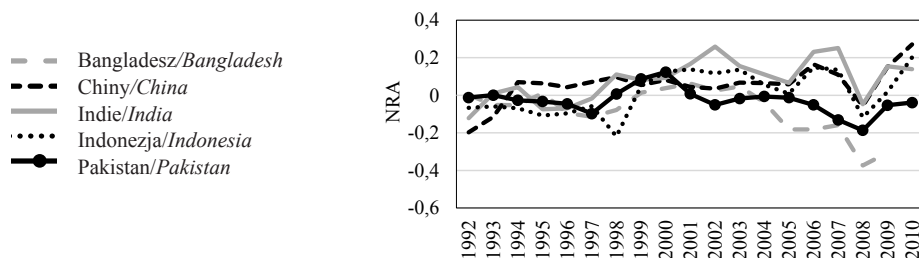
badanych krajach od tego czasu nie zmienił się istotnie. Przyjęto dwa skrajne scenariusze rozwoju polityki ochrony rynków rolnych w badanych krajach azjatyckich: (1) założono, że podniosą one cła na produkty rolno-żywnościowe do maksymalnego poziomu dopuszczalnego w ramach regulacji WTO (tzw. czarny scenariusz); (2) założono, że dokonają one pełnej redukcji cel (tzw. scenariusz pełnej liberalizacji). W symulacji przyjęto standardowe domknięcie krótkookresowe, charakteryzujące się pełnym zatrudnieniem, elastycznymi cenami i egzogeniczną podażą czynników produkcji.

Wyniki badań

Analiza zmian wskaźnika NRA w pięciu badanych krajach Azji (rys. 1) wskazuje, że w Chinach, Indiach i Indonezji występuje wzrostowy trend poziomu wsparcia dla rolnictwa. W krajach tych wskaźnik NRA przyjmował od 2000 roku wartości dodatnie (z wyłączeniem roku 2008), co oznacza, że producenci rolni uzyskiwali dzięki interwencji państwowej dochody wyższe niż gwarantowane przez rynek. W Bangladeszu i Pakistanie wskaźnik NRA przyjmował wartości ujemne, co wskazuje, że rolnicy w tych państwach byli opodatkowywani. Warto jednak pamiętać, że poziom rozwoju ekonomicznego tych krajów jest niższy niż pozostałych trzech badanych państw. Ponadto znajdują się one dopiero w początkowej fazie industrializacji, co sugeruje, że po okresie finansowania transformacji gospodarki poprzez drenaż nadwyżki ekonomicznej z rolnictwa, Bangladesz i Pakistan również mogą zacząć wspierać producentów rolnych.

Dane publikowane przez OECD (rys. 2) potwierdziły powyższe obserwacje dla Chin i Indonezji. Chociaż konstrukcja wskaźnika NAC jest inna niż wskaźnika NRA, to można przyjąć, że uzupełnia on wnioski płynące z danych Banku Światowego o kolejne 5 lat (2011-2015) i wskazuje, że rosnący trend w poziomie wsparcia dla producentów rolnych w Chinach i Indonezji jest niezaprzeczalny.

W badanych krajach azjatyckich obserwuje się bądź wkrótce będzie obserwować, tendencje do wspierania producentów rolnych, szczególnie na rynkach konkurujących z importem. Najpo-

Rysunek 1. Wsparcie dla producentów rolnych (mierzone wskaźnikiem NRA) w wybranych krajach Azji w latach 1992-2010

Figure 1. Support for agricultural producers (NRA estimate) in selected Asian countries in years 1992-2010

Źródło: opracowanie na podstawie [Anderson, Nelgen 2013]

Source: own elaboration based on [Anderson, Nelgen 2013]

Rysunek 2. Wsparcie dla producentów rolnych (mierzone wskaźnikiem NAC) w Chinach i Indonezji w latach 1990-2015

Figure 2. Support for agricultural producers (NAC estimate) in China and Indonesia in years 1992-2015

Źródło: opracowanie na podstawie [OECD 2016a]

Source: own elaboration based on [OECD 2016a]

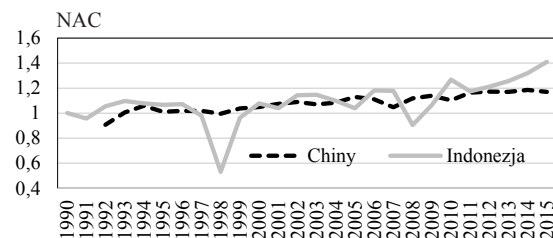

Tabela 1. Średnie stawki celne związane (notyfikowane w WTO) i stosowane (zgodnie z KNU) względem produktów rolnych w wybranych krajach Azji w roku 2015

Table 1. Average agricultural tariffs (WTO bound) and (MFN applied) in selected Asian countries in 2015

Kraj/Country	Cła na produkty rolne/ Agricultural tariffs [%]	
	związane w WTO/ WTO bound	stosowane zgodnie z KNU*/ MFN applied
Bangladesz/Bangladesh	192,4	16,9
Chiny/China	15,7	15,6
Indie/India	113,5	32,7
Indonezja/Indonesia	47,1	7,6
Pakistan/Pakistan	95,5	13,3

* KNU – klauzula największego uprzywilejowania/MFN – most favoured nation

Źródło: opracowanie na podstawie [WTO 2016]
Source: own elaboration based on [WTO 2016]

pularniejszym ze sposobów ochrony rodzimych producentów przed konkurencją zagraniczną w krajach rozwijających się są cła. Dane zaprezentowane w tabeli 1 wskazują, że badane kraje azjatyckie charakteryzują się wyższym poziomem ceł związanych w WTO (maksymalnych dopuszczalnych) niż faktycznie stosowanych, co oznacza, że ciągle dysponują możliwością zwiększenia ochrony celnej na rynkach żywnościowych [Cadot i in. 2010].

Warto również zauważyć, że chociaż kraje te nie korzystają obecnie w pełni z możliwości, jakie dają im regulacje WTO, to i tak średni poziom ceł stosowanych w stosunku do importu produktów żywnościowych był wyższy niż w Unii Europejskiej (12,2%) i USA (5,1%).

Tabela 2. Zmiany wartości importu produktów rolno-żywnościowych (cena światowa) i zmiana ceny światowej w wyniku podniesienia (A) lub pełnej liberalizacji (B) ceł w wybranych azjatyckich krajach rozwijających się (symulacja GTAP, stan wyjściowy z roku 2011)

Table 2. Agricultural import change (value in world price) and price change as a result of tariffs increase (A) and tariffs reduction (B) in selected Asian developing countries (GTAP simulation, base year 2011)

Grupa produktowa/Product group	Zmiana wartości światowego importu w cenach światowych/ World import change [%]		Zmiana ceny światowej/ World price change [%]	
	A	B	A	B
Scenariusz/Scenario				
Ryż niełuskany/Paddy rice	-5,97	2,89	2,74	-0,49
Zboża gdzie indziej niesklasyfikowane/Cereals	-1,91	0,43	0,37	-0,21
Warzywa, owoce, orzechy/Vegetables, fruits, nuts	-3,50	1,41	0,71	-0,39
Oleiste/Oilseeds	-3,68	1,08	1,62	-0,37
Trzcina cukrowa, buraki cukrowe/Sugarcane, beets	-1,01	0,96	1,37	-0,59
Włókna pochodzenia roślinnego/Plant fibers	-7,96	1,9	2,51	-0,61
Uprawy gdzie indziej niesklasyfikowane/Crops other	-1,79	2,21	1,12	-0,28
Zwierzęta żywe/Live animals	-0,76	0,44	0,82	-0,34
Inne produkty zwierzęce/Other animal products	-0,96	1,37	0,45	-0,5
Wełna, jedwab/Wool, silk	29,27	88,77	0,15	-1,17
Wołowina/Bovine meat	-1,46	1,92	-0,01	0,02
Inne produkty mięsne/Other meat product	-0,97	1,06	0,03	-0,13
Oleje i tłuszcze roślinne/Oils and vegetable fats	-9,67	10,48	1,75	-0,48
Produkty mleczarskie/Dairy products	-2,39	2,27	0,35	-0,26
Ryż przetworzony/Processed rice	-10,98	2,31	2,38	-0,33
Cukier/Sugar	-2,88	7,13	0,58	-0,42
Inne produkty spożywcze/Other food products	-1,12	0,83	0,31	-0,19
Napoje i wyroby tytoniowe/Beverages and tobacco	-0,49	0,66	0,07	-0,10

Źródło: obliczenia własne na podstawie modelu GTAP
Source: own calculation based on GTAP

Tabela 3. Zmiany wartości importu produktów rolno-żywnościowych w wyniku podniesienia (A) lub pełnej liberalizacji (B) cel w wybranych azjatyckich krajach rozwijających się (symulacja GTAP, stan wyjściowy z roku 2011)
 Table 3. *Agricultural import change as result of tariffs increase (A) and tariffs reduction (B) in selected Asian developing countries (GTAP simulation, base year 2011)*

Grupa produktowa/Product group	Zmiany wartości importu/ <i>Agricultural import change [%]</i>												
	Bangladesz/ <i>Bangladesh</i>		Chiny/China		Indie/India		Indonezja/ <i>Indonesia</i>		Pakistan/ <i>Pakistan</i>		Reszta świata/ <i>ROW</i>		
	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	
Scenariusz/Scenario													
Ryż nieluskany/Paddy rice	-99,2	-4,2	-90,2	-2,8	-61,9	460,4	-122,4	21,7	-92,2	41,2	-3,1	1,9	
Zboża gdzie indziej niesklasyfikowane/Cereals	-38,8	0,1	-29,0	0,1	-75,7	6,3	-21,3	7,2	-73,6	6,7	-0,3	0,2	
Warzywa, owoce, orzechy/ Veg., fruits, nuts	-62,5	18,9	-16,0	1,0	-53,3	32,2	-38,7	10,4	-62,1	3,2	-0,3	0,3	
Oleiste/Oilseeds	-29,1	-14,2	-3,1	-0,5	-51,0	9,5	-51,3	50,9	-53,8	-7,3	-0,9	0,4	
Trzcina cukrowa, buraki cukrowe/ <i>Sugarcane, beets</i>	-75,7	-10,9	-21,9	-7,5	-87,7	-7,1	-18,5	-10,2	-42,4	-1,6	-0,5	1,1	
Włókna pochodzenia roślinnego/Plant fibers	-75,5	-2,4	-8,0	5,1	-75,4	-2,7	-1,4	-0,5	-2,9	-0,7	-0,5	0,2	
Uprawy gdzie indziej niesklasyfikowane/ <i>Crops other</i>	-85,7	44,4	-0,3	9,2	-61,8	183,5	-51,1	19,4	-21,5	3,2	-0,5	0,3	
Zwierzęta żywe/Live animals	-70,5	-4,6	0,2	2,5	-62,6	36,6	-15,4	4,5	-67,9	-0,2	-0,2	0,2	
Inne produkty zwierzęce/Other animal products	-54,8	11,5	-2,1	8,8	-49,2	5,3	-26,0	3,4	-43,5	1,2	-0,2	0,2	
Wetna, jedwab/Wool, silk	-215,3	3,6	58,6	140,9	-88,3	9,5	-79,1	9,2	20,3	-9,5	2,3	11,4	
Wołowina/Bovine meat	-20,2	8,0	-13,9	34,1	-88,1	46,0	-63,2	21,4	-88,2	31,7	-0,3	0,2	
Inne produkty mięsne/Other meat product	3,2	-1,5	-28,0	36,9	-93,5	99,8	-73,1	23,8	-46,0	40,8	-0,1	0,2	
Oleje i tłuszcze roślinne/Oils and veg. fats	-38,7	3,8	-4,0	17,8	-68,1	88,1	-55,1	37,2	-71,4	31,2	-0,8	0,2	
Produkty mleczarskie/Dairy products	-67,2	47,8	-14,3	20,1	-47,1	219,0	-74,8	14,8	-80,1	109,8	-0,2	0,1	
Ryż przetworzony/Processed rice	-91,8	9,2	-54,5	-0,4	-75,4	-1,4	-85,2	21,5	-76,7	24,0	-1,0	0,6	
Cukier/Sugar	-80,1	5,6	25,0	97,8	-63,1	227,0	-34,5	11,1	-82,4	34,3	-0,3	0,5	
Inne produkty spożywcze/Other food products	-66,1	21,6	-14,2	13,5	-58,4	70,9	-35,9	14,1	-59,7	38,9	-0,2	0,1	
Napoje i wyroby tytoniowe/Beverages and tobacco	-63,1	20,1	-10,6	13,0	-26,1	95,1	-32,7	10,9	-30,0	44,6	0,0	0,0	

Źródło: obliczenia własne na podstawie modelu GTAP

Source: own calculation based on GTAP

Wyniki symulacji przeprowadzonych modelem GTAP sugerują, że w efekcie podniesienia cel na produkty rolne w badanych krajach azjatyckich do ich maksymalnego poziomu (scenariusz A), na większości rynków rolnych doszłoby do wzrostu ceny światowej i spadku obrotów handlowych (tab. 2). Jedynie na rynku wełny i jedwabiu doszłoby do wzrostu importu tych produktów w skali świata o 29,27%, co byłoby przede wszystkim wynikiem wzrostu importu w Chinach i Pakistanie (tab. 3). Kluczowe zmiany zaszyłyby na rynkach ryżu niełuskanego i ryżu przetworzonego, gdzie wzrost ceny światowej o odpowiednio 2,74 i 2,38% (tab. 2) doprowadziłby również do spadku importu tych produktów w badanych krajach, jak i w pozostałej części świata o 3,1 i 1,0% (tab. 3), co daje łączny spadek wartości importu o 5,97 i 10,98% w cenach światowych.

W skali świata doszłoby również do silnego spadku importu olejów i tłuszczów roślinnych (9,97%), włókien pochodzenia roślinnego (7,96%) i oleistych (3,68%), co wiązałoby się ze spadkiem importu w analizowanych krajach Azji, ale również ze spadkiem importu w innych regionach świata w wyniku wzrostu cen światowych. Rezultatem tych procesów byłyby również zmiany w wartości PKB badanych krajów i pozostałych krajów świata. Najsilniejszy wzrost PKB miałby miejsce w Bangladeszu (9,38%) oraz Pakistanie (2,75%) (tab. 4). Wpływ wprowadzenia wyższych cel na import produktów rolno-żywnościowych na PKB w Chinach byłby najniższy, co jest efektem tego, że poziom cel w tym kraju był już zbliżony do poziomu związanego w WTO. Spadek importu na części rynków byłby w tym kraju rekompensowany wzrostem importu na innych rynkach. Natomiast pozostała część świata odnotowałaby spadek PKB o 0,05%

Z kolei wyniki symulacji scenariusza B, zakładającego całkowite zniesienie cel na import produktów rolnych w badanych krajach azjatyckich, wskazują, że na wszystkich rynkach doszłoby do wzrostu obrotów handlowych w skali świata (tab. 2), natomiast w badanych krajach efekty byłyby silnie zróżnicowane na poszczególnych rynkach (tab. 3). Warto podkreślić silny przyrost importu wełny i jedwabiu (88,77%) oraz olejów i tłuszczów roślinnych (10,48%) w skali świata. W przypadku tego pierwszego rynku, byłoby to spowodowane relatywnie silnym spadkiem ceny światowej oraz wzrostem importu do Chin (140,9%) i pozostałych krajów świata. Natomiast w przypadku rynku olejów i tłuszczów roślinnych, doszłoby do silnego wzrostu importu w Indiach, Indonezji i Pakistanie (tab. 3). Zniesienie cel na produkty rolne doprowadziłoby do obniżenia PKB w badanych krajach (z wyjątkiem Indonezji), natomiast PKB reszty świata wzrósłby o 0,02% (tab. 4).

Tabela 4. Zmiany w PKB w wyniku podniesienia (A) lub pełnej liberalizacji (B) cel na produkty rolno-żywnościowe w badanych krajach (symulacja GTAP, stan wyjściowy z roku 2011)

Table 4. GDP change as result of tariffs increase (A) and tariffs reduction (B) in selected Asian developing countries (GTAP simulation, base year 2011)

Scenariusz/ Scenario	Zmiana PKB/GDP change [%]					
	Bangladesz/ Bangladesh	Chiny/ China	Indie/ India	Indonezja/ Indonesia	Pakistan/ Pakistan	reszta świata/ ROW
A	9,38	0,03	0,80	0,94	2,72	-0,05
B	-0,98	-0,11	-1,13	0,58	-0,99	0,02

Źródło: obliczenia własne na podstawie modelu GTAP

Source: own calculations based on GTAP

Wnioski

1. W części badanych, rozwijających się krajów Azji obserwować można wzrostowy trend w poziomie wsparcia dla rolnictwa, natomiast wszystkie te kraje stosują obecnie cła importowe celem ochronnych rodzimych producentów.
2. Prognozy gospodarcze i demograficzne sugerują, że w badanych krajach może dojść do pogłębienia protekcjonizmu rolnego, zwłaszcza że kraje te dysponują nadal swobodą w zakresie podnoszenia cel w ramach regulacji WTO.

3. Symulacje modelem GTAP wskazują, że podniesienie cel na produkty rolne w badanych krajach do maksymalnego dopuszczalnego poziomu doprowadziłoby do obniżenia wartości obrotów handlowych i spadku PKB w innych częściach świata, natomiast pełna redukcja cel byłaby czynnikiem stymulującym handel i korzystnie wpływającym na PKB reszty świata.
4. Szczególnie interesujące okazały się potencjalne zmiany na rynku wełny i jedwabiu, gdzie w przypadku obu scenariuszy doszłoby do istotnego przyrostu obrotów handlowych w skali świata.

Literatura/Bibliography

- Anderson Kym, Signe Nelgen. 2013. *Updated Global and National Estimates of Distortions to Agricultural Incentives, 1955-2011*. Washington D.C.: World Bank.
- Cadot Olivier, Marcelo Olarreaga, Johann Tschopp. 2010. Trade Agreements and Trade Barrier Volatility. [In] *The Political Economy of Agricultural Price Distortions*, ed. K. Anderson, Baltimore: Cambridge University Press.
- Hertel Thomas, Marinos Tsigas. 1997. Structure of GTAP. [In] *Global Trade Analysis: Modelling and Applications*, ed. T. Hertel, Baltimore: Cambridge University Press.
- Honma Masayoshi, Youjiro Hayami. 2009. Japan, Republic of Korea and Taiwan, China. [In] *Distortions to agricultural incentives: A global perspective. 1955-2007*, ed. K. Anderson. Washington D.C.: World Bank.
- Masters Will, Andres Garcia. 2010. Agricultural Price Distortions and Stabilization. [In] *The Political Economy of Agricultural Price Distortions*, ed. K. Anderson, Baltimore: Cambridge University Press.
- OECD. 2016a, *Agricultural Policy Monitoring and Evaluation 2016*. Paris.
- OECD. 2016b, *OECD'S Producer Support Estimate and Related Indicators of Agricultural Support. Concepts, Calculations, Interpretation and Use (The PSE Manual)*. Paris: OECD
- Orden David, David Blandford, Tim Josling. 2011. *WTO Disciplines on Agricultural Support. Seeking a Fair Basis for Trade*. New York: Cambridge University Press.
- World Bank. 2016. *World Development Indicators*. Washington: World Bank. <http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=world-development-indicators>.
- WTO. 2016, *World Tariff Profiles 2016*. Geneva: WTO, ITC, UNCTAD.

Summary

The situation in agricultural markets in Asian countries, as well as the future of agricultural policy and trade policy in these countries, is important for food producers in other parts of the world, especially in developed countries. The aim of this article is to present current agricultural policy trends in selected developing Asian countries using support measures published by the World Bank and the OECD, as well as to examine the global impact of food trade policy developments in these countries as a result of full liberalization scenario, as well as increased protectionism scenario. Research shows that raising tariffs on agricultural products in the analyzed Asian countries to a maximum allowable level would lead globally to lower trade and GDP in other parts of the world, while full tariff reductions would be a stimulus to trade and benefit the rest of the world.

Adres do korespondencji
dr Agnieszka Poczta-Wajda (orcid.org/0000-0001-5618-1590)
Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu
al. Niepodległości 10, 61-875 Poznań
tel. (61) 854 30 21 (17)
e-mail: agnieszka.poczta@ue.poznan.pl